

המשנה לדקן לקידום אקדמי
Associate Dean for Academic Promotion

עקרונות לסולם חדש לקידומים ומינויים לקלינאים
מסלול קלינאים ב'
נכתב על ידי פרופ' ז'אן סוסטיאל

1. רקע

קידום אקדמי מתבסס באופן מסורתי על הישגים קליניים ובהוראה אך בעיקר על הישגים בתחום המחקר בדמות פרסומיים בכתבי עת מדעיים ומענקי מחקר תחרותיים המהווים פרמטרים מדידים לצורך הערכת מידת האימפקט של חברי סגל על הרפואה. ואולם, תרומתם לרפואה של חברי הסגל, השפעתם על הפרקטיקה הרפואית ועל הטיפול בחולים איננה יכולה בהכרח להסתכם תמיד ברשימת פרסומיהם המדעיים.

בעשייתם הקלינית היום יומית, רופאים לעיתים משפיעים לא פחות אם לא יותר על הפרקטיקה הרפואית דרך פריצות דרך מחשבתיות או טכנולוגיות שיש בהן כדי לשפר את תוצאות הטיפול שלהם במטופלים. בשעה שאותם הרופאים אינם מסוגלים לתעד את הישגיהם, ללמד אחרים ולהוות מקור השראה, הרי שהם למעשה מקיימים את הערכים הבסיסיים לאקדמיה אמיתית ברפואה, בצורה שניתן למדוד.

עקרון בסיסי זה עשוי לחול באותה המידה על רופאים הממקדים את עיקר מאמציהם האקדמיים בתחום החינוך הרפואי. מדובר בקבוצת רופאים מורים בפקולטה, הנוטלים לעתים חלק מאוד פעיל בהוראת סטודנטים של בית הספר לרפואה אך מבלי לעסוק במחקר בסיסי או קליני במקביל, בצורה שאיננה מאפשרת את מינויים ו/או קידומם על פי הקריטריונים המסורתיים. רופאים רבים שתחום המצוינות שלהם הוא הוראה במובנה הרחב וברמה על מחלקתית פקולטית ולעתים ארצית אך ללא עשייה מקבילה במחקר אינם נחשבים למועמדים ראויים למינוי או לקידום גם כשמידת השפעתם על הרפואה לעיתים מכרעת. לא אחת, יש רופאים עליהם העידו הסטודנטים שהם "מורים לחיים" שלא מצאו את מקומם האקדמי.

2. אפיקים וקריטריונים משלימים למסלול מחקר באוניברסיטאות מובילות בארץ בעולם

יותר ויותר אוניברסיטאות בארץ ובעולם מכירות במגבלות סולם המתבסס בצורה בלעדית על הישגים מחקריים ומציעות מסלולים נוספים בין אם מוגדרים בצורה נפרדת או כאוריינטציות שונות בתוך מסלול אחיד. בעיקרון ניתן להגדיר שני מסלולים אלטרנטיביים למסלול המחקר: Clinical ו-Creative professional activity ו-education track.

Creative professional activity .x

מסלול זה פותח לראשונה באוניברסיטת טורונטו בקנדה ונועד לשלב במעגל האקדמי את אותם הרופאים המשפיעים, בצורה שניתנת לתיעוד, על הפרקטיקה הרפואית דרך עשייתם הקלינית. הנהגת אוניברסיטת טורונטו הגדירה שלושה קריטריונים בסיסיים במסלול הזה לצורך הערכה: חדשנות מקצועית, תרומה לפיתוח המקצוע ופרקטיקה המהווה דוגמה לסטודנטים ולרופאים אחרים.

המשנה לדיקן לקידום אקדמי
Associate Dean for Academic Promotion

מאוניברסיטת טורונטו, הקונספט של Creative professional activity אומץ בקרב מספר הולך ועולה של אוניברסיטאות בארה"ב. מתוך אלה המשתמשות במונח CPA בקריטריון נפרד למינויים וקידומים ניתן לראות את : Harvard Medical , UC San Francisco , UC Davis , UC San Diego , Duke NS Medical School , School of Miami Medical School .
בארץ כל פקולטה בוחרת בדרכה לתת את המשקל הראוי בעיניה למצוינות הקלינית אך לרוב אין התייחסות פרטנית עד כדי מסלול נפרד.

Clinician educator track .ב

מעיון בנעשה באוניברסיטאות מובילות בארה"ב, עולה כי למרבית האוניברסיטאות מסלול הוראתי המכונה Clinician educator track. מסלול זה קיים לדוגמה ב- Yale, Temple , Harvard, Johns Hopkins Northwestern, Mount Sinai, Stanford,USCF. נמצא כי בכל אחת מהן יש מסלול הוראתי לקידום רופאים שתחום מצוינותם בהוראה. ברוב האוניברסיטאות, המסלול כולל את כל הדרגות לרבות דרגת פרופסור מן המניין.

בניגוד ל-CPA, לרוב האוניברסיטאות בארץ מסלול מחנך אם כי תוך כדי הבדלים מהותיים. לטכניון מסלול הוראתי הנקרא מסלול מחנך. במסלול מחנך, 3 דרגות : מדריך קליני (מקביל בכל דבר ועניין למדריך הקליני של בר אילן), מרצה או מרצה בכיר. אין דרגת פרופסור חבר או מן המניין. מדריכים קליניים מתמנים בהמלצתו הפשוטה של מנהל המחלקה ואילו המועמדים לשתי הדרגות מרצה ומרצה בכיר חייבים לעבור וועדת מינויים. ההחלטה על מינוי מתבססת על הוראה כערך, באותה המידה שמחקר הינו הערך המנחה במסלול הרגיל או הצטיינות קלינית במסלול הקליני. על כן, הצטיינות לשעצמה בהוראת סטודנטים במחלקות תורמת להחלטת וועדת המינויים אך במידה מועטה. תרומתו של המועמד להוראה תיבחן על פי השתתפותו בניהול קורסים, הנהגת חוגים, כתיבת שאלות למבחנים, כתיבת סילבוסים. מאמרים אינם מהווים חלק מהותי מההחלטה אם כי מאמרים בעלי אופי הוראתי יתרמו להחלטה במרכזה כאמור הוראה במובנה אקדמי.

באוניברסיטת תל אביב, קיים מסלול הוראתי שהינו הצהרתי בלבד ולשם כבוד לפי לשון המייסדים. מדי שנה האוניברסיטה מוציאה קול קורא ל-5 תקנים של מרצים ו-5 תקנים של מרצה בכיר עם מועמדות ספונטניות. נלקחת בחשבון בעיקר איכות ההוראה ולא הוראה אקדמית. המסלול כאמור כולל שתי דרגות ללא תקציב או גמול כספי כלשהו.

לאוניברסיטה העברית מסלול הוראתי חדש הדומה מאוד באופיו לתקנון מסלול המחנך של הטכניון. הקריטריונים למינוי זהים אך המסלול כאן הינו בעל 3 דרגות עד פרופסור חבר הוראתי.

המשנה לדיקן לקידום אקדמי
Associate Dean for Academic Promotion

3. עדכון קריטריונים למינויים וקידומים לקלינאים

א. הקדמה לעדכון

בפתח דברים, חשוב להדגיש כי הקריטריונים המוצעים כאן אינם באים לייצור מסלול עוקף פרסום או נועדו לייצר מסלול טיפוס על סולם אקדמי עבור רופאים שאינם עונים בעלי הישגים אקדמיים ראויים. תהליך המינוי והקידום בפורמט החדש יענו לשני עקרונות מנחים:

1. מטרת התוכנית היא לאתר רופאים בעלי יכולות מוכחות והשגים יוצאי דופן בתרומתם הקלינית או ההוראתית.
2. כמו בכל תהליך אקדמי, תעמוד מצד הפקולטה ציפייה לדיווח אקדמי הולם לתרומתם הקלינית ו/או הוראתית עם תיעוד ברור למידת השפעתם על העולם הקליני או חינוכי בעקבות עשייתם.

ב. עקרון הקריטריונים

בדומה למרבית האוניברסיטאות המובילות בצפון אמריקה ובאירופה, עדכון הקריטריונים יכלול בפועל שלוש קטגוריות שבהם אפשר למדוד ולתעד תרומה אקדמית:

- מחקר בו סולם הדרגות ישקף את ההישגים המדעיים הבאים לידי ביטוי בעיקר בפרסומים בכתבי עת מדעיים וקבלת מענקי מחקר תחרותיים
- חינוך רפואי בו סולם הדרגות ישקף את היקף הפעילות ההוראתית ובתחום החינוך עם דגש על פעילות חדשנית ויצירתית שמטרתה לשפר את ההוראה בתכנים ושיטות ברמה פקולטאית חוץ מחלקתית, אוניברסיטאית וארצית.
- Creative Professional Activity (CPA) - תרומה לחדשנות רפואית קלינית בו סולם הדרגות ישקף את מידת החדשנות ויצירתיות בתחום הקליני עם דגש על מידת ההשפעה של הקלינאי על המקצוע שלו ברמה מקומית, אזורית, ארצית ובינלאומית.

ואולם, אין כוונת התקנון החדש לייצור 3 מסלולים נפרדים לחלוטין בדומה למסלולים א' ו' ב' אלא להגדיר מחדש את סולם הדרגות של המסלול לקלינאי ב' על פי העקרון המנחה האוניברסלי הבא:

כל רופא שיוכל להראות הישגים המצביעים על הצטיינות באחד משלוש האוריינטציות (מחקר, חינוך, CPA) כאשר הוא עומד בסטנדרט סביר בשתיים האחרות יהיה בפועל מועמד למינוי או לקידום. נוסחה זו של תקנון תאפשר התייחסות לכל אפיק של השפעה על הרפואה ולא רק להישגים מחקרניים, וזאת מבלי צורך בהגדרת מסלול חדש ונפרד. יתרון התקנון המוצע הוא בכך שהוא מכיר בעובדה שבחלק גדול מהקלינאים, צפויה להיות פעילות מעורבות עם דומיננטיות מסוימת (מחקר, חינוך או CPA).

חשוב לחזור להדגיש כי לצד הדרישה למצוינות ובולטות באחת משלוש הצלעות של ההערכה האקדמית, עומד עיקרון של עמידה בסטנדרט סביר של הישגיות בשתי הצלעות האחרות כך שברור כי לא יכול להתמנות או להתקדם רופא ללא הוראה איכותית או ללא כתיבה מדעית, שניהם בהיקף סביר.

ג. סולם דרגות באוריינטציה קלינית - Creative professional activity

המשנה לדיקן לקידום אקדמי
Associate Dean for Academic Promotion

כאמור הפעילות באוריינטציה זו נמדדת בשלושה אפיקים שונים המוגדרים: חדשנות מקצועית, תרומה לפיתוח המקצוע ופרקטיקה המהווה דוגמה לסטודנטים ולרופאים אחרים. על כן סולם הדרגות וקריטריונים יתבססו שלושת ההיבטים בנפרד.

(1) חדשנות מקצועית

כאן תיבחן היצירתיות והחדשנות של המועמד למינוי או קידום, המתבטאת בפיתוח גישות חדשות לאבחון, טיפול או מניעת מצבים פתולוגיים שבתחום מומחיותו, פיתוח טכנולוגיות חדשות או יישומים חדשים של טכנולוגיות קיימות לשיפור האבחון או הטיפול במחלות שתחום אחריותו. לצד ההישג בפיתוח מענה חדשני לבעיה קיימת, תעמוד למבחן יכולתו של המועמד לסכם בצורה מדעית ומקובלת את ניסיונו הקליני החדש ולהעביר את המידע בפורמים מדעיים מקובלים של פרסום או דיווח מעל במות מקצועיות או בצורה של כתיבת קווים מנחים המתייחסים לקונספט החדש שהמועמד פיתח. התייעוד להד קליני ומדעי קיים בקהילה של הקונספט החדש שפותח ע"י המועמד יהיה בעל משקל משמעותי בדיון על מינוי או קידומו של המועמד. לסיכום, שלושת הקריטריונים להערכה אקדמית בתחום החדשנות המקצועית יהיו חשיבות הקונספט החדש, ביטוי מדעי להישג הקליני ומידת השפעתו על הקהילה ועל הפרקטיקה המקובלת.

(2) תרומה לפיתוח המקצוע

תרומה משמעותית של המועמד לפיתוח המקצוע ברמה חוץ פקולטאית תהווה חלק חשוב מהערכה האקדמית בשיקול מינוי או קידומו של מועמד תחת הכותרת של creative professional activity. תרומה משמעותית תוכל להתבטא באופנים שונים:

- תפקידי מפתח בהנהגת איגודים מקצועיים, השתתפות במועצות לאומיות או הוועדות ממלכתיות מטעם הממשלה או הכנסת לפיתוח מענה לבעיה רפואית מסוימת
 - השתתפות וועידות קליניות (consensus conferences) להגדרת קווי אבחון או טיפול במצב פתולוגי מסוים
 - השתתפות בוועדות של הסתדרות הרופאים או של המועצה המדעית
 - פיתוח שירותים חדשים חיוניים לאזור והכרתם ע"י מוסדות רגולטוריים כמו המועצה המדעית
- כאן תיבחן בעיקר תרומתו של המועמד לפיתוח המקצוע בהנהגת פורומים מקצועיים שונים יותר מאשר עצם היבחרותו של המועמד לאותם הפורומים. בדומה לסעיף הקודם, הקריטריון למינוי או קידום יהיה התייעוד של מידת השפעתו של המועמד על התהליכים בהם נטל חלק לקידומו של המקצוע שבאחריותו.

(3) פרקטיקה המהווה דוגמה לסטודנטים ולרופאים אחרים

קריטריון שלישי וחשוב תחת הכותרת של Creative professional activity הוא מידת השראה המעורר המועמד בקרב סטודנטים ורופאים אחרים ובאיזו מידה הוא יכול להיות Role model. בדומה לשני הסעיפים הקודמים, התייעוד של היכרות המועמד ע"י עמיתיו כקלינאי מוביל ומידת יישום שיטותיו במסגרות קליניות אחרות ברמה אזורית, ארצית או בינלאומית יהווה הבסיס לשיקול וועדת המינויים בדיון על דרגת מינוי או קידומו של המועמד. הישגים בתחום זה לא יהיו מוגבלים להישגים קליניים בלבד אלא יכולים להיות בתחום של תקשורת עם מטופלים או אתיקה רפואית למשל.

המשנה לדקן לקידום אקדמי
Associate Dean for Academic Promotion

ג. סולם דרגות באוריינטציה חינוכית/הוראתית

הפקולטה לרפואה הינה בראש וראשונה גוף מחנך רופאים והפעילות בתחום זה, איכותה והיקפה מהווה מרכיב חשוב ביותר בערכתו של כל מועמד. במסגרת זו ייבחנו הנקודות הבאות:

(1) מצוינות ובולטות בהוראה קלינית

- מצוינות בהוראת סטודנטים ומתמחים המתבטאת במשובים חיוביים ועקבים לאורך שנים
- הנחיית סטודנטים לעבודות גמר והנחיית תלמידי מחקר לתארים מתקדמים, המובילים לפרסומים בהובלת החניכים.
- הוראה קלינית ליד מיטת מטופלים, ביקורים גדולים והוראה בחדר הניתוח ואתר פרוצדורות הזוכה למשובים חיוביים מהחניכים.

(2) חדשנות בהוראה וחינוך רפואי

- פיתוח גישות הוראה חדשות או יישומים חדשנים של טכניקות הוראה קיימות
- הובלת סמינרים וקורסים, הקמת תוכניות חדשות
- השתתפות בוועדות פקולטאיות שונות
- פעילות מוכחת בארגון מסלולי הוראה וחינוך

(3) פרסומים בעל אופי פדגוגי

- פרסום חומר חינוכי והוראתי רלוונטי כגון סילבוס
- פרסום באמצעי המדיה השונים כגון קורסים במרשתת. פרסום קוים מנחים בהוראה והשתתפות בהערכת הוראה.
- פרסום מאמרים רלוונטיים- מקוריים, מאמרי סקירה וכן פרקים בספרים
- ברור כי יובאו בחשבון פרסומים שבהובלת המועמד

על פי אותו העיקרון המנחה, סולם הדרגות באוריינטציה הוראתית ישקף את מידת השפעתו של המועמד בתחום החינוך הרפואי אם ברמה פקולטאית, אוניברסיטאית, ארצית או בינלאומית בהתבסס על התיעוד הקיים לכך.

ג. סולם דרגות באוריינטצית מחקר

באוריינטצית מחקר, אמות המידה למינויים וקידומים יישארו ללא שינוי מהותי.